

Ekologisk odling i växthus

Innehåll

Ekologisk odling i växthus	3
Vad är ekologisk odling?	3
Ekologisk växthusodling ökar	4
Efterfrågade produkter	5
Mer att läsa	5
Du kan få goda råd	6
Jordbruksverkets rådgivare	6
Landsbygdsprogrammet ger eko	6
Andra kontakter för rådgivning	6
Kontrollera och certifiera din ekologiska produktion	7
Kontrollorgan godkänner	7
Gemensamma regler	7
Under omställningstiden	7
Om du inte klarar kontrollen	7
Miljöersättning	7
Mer information	7

Ekologisk odling i växthus

Text: Christina Winter och Johan Ascard, Jordbruksverket

Vad är ekologisk odling?

Ekologisk odling är en odlingsmetod där man försöker skapa ett långsiktigt hållbart och miljövänligt produktionssystem. Målen för ekologisk odling är bl.a. att markens långsiktiga produktionsförmåga ska bevaras och stärkas och att användningen av naturfrämmande ämnen ska undvikas. Användningen av energi, framförallt fossila bränslen, och andra ändliga naturresurser ska minimeras liksom utsläpp av föroreningar. Samtidigt ska produkterna hålla en hög kvalitet och konsumenterna känna förtroende för ekologiska produkter.

Den ekologiska odlingsmetoden utvecklas ständigt i sin strävan att komma närmare dessa mål. Ekologisk produktion finns över hela världen och en viktig princip är också rättvisa och global solidaritet.

I EU:s förordning om ekologisk produktion (EG 834/2007) står: "Ekologisk produktion är ett övergripande system för jordbruksverksamhet och livsmedelsproduktion där man kombinerar bästa miljöpraxis, stor biologisk mångfald, bevarande av naturresurser, tillämpning av stränga djurskyddskrav och en produktionsmetod som motsvarar förväntningarna från de konsumenter som föredrar produkter som har framställts med användning av naturliga ämnen och processer. Den ekologiska produktionsmetoden spelar därigenom en dubbel roll i samhället; den försörjer en särskild marknad där konsumenterna efterfrågar ekologiska produkter och den levererar kollektiva nyttigheter som bidrar till miljö- och djurskyddet, liksom till landsbygdsutveckling."

I ekologisk odling odlas oftast långa kulturer i jordbäddar. Foto: Christina Winter

Odlingssystem med fördelar

Odlingstekniken i en ekologisk växthusodling liknar på många sätt en konventionell odling men det finns också flera avgörande skillnader:

- Man odlar i en biologiskt aktiv odlingsjord/substrat. Det kan vara antingen i befintlig jord, ofta förbättrad med organiskt material, eller i avgränsade bäddar eller krukor.
- Växtnäringsförsörjningen bygger till stor del på organiska gödselmedel som stallgödsel och restprodukter från livsmedelsindustrin.
- Kemiska växtskyddsmedel ersätts med andra metoder.

Det är ett odlingssystem som erbjuder stora utmaningar eftersom skadegörare lätt förökas och oönskade ämnen som salter kan ackumuleras i jorden.

Odlingen i jordbädd innebär också fördelar genom att plantorna har en stor jordvolym som i viss mån kan buffra för förändringar i vatten- och näringstillgång. Den biologiska aktiviteten i jordbädden ger också en mångfald av mikroorganismer som gör växtnäringen tillgänglig och som kan ha en hämmande effekt på skadegörare. Systemet gör det möjligt att hämta resurser, som växtnäring och marktäckning, från den egna gården eller lokalt i form av stallgödsel, vallklipp m.m.

Energiushållning nödvändigt

Användning av förnyelsebar energi finns med som en målsättning inom ekologisk produktion men är i dag inte reglerat i regelverket. I odlingen pågår ett ständigt utvecklingsarbete med sikte på högre energieffektivitet och minskad användning av fossila bränslen:

- Biobränslepannor installeras.
- Energibesparande åtgärder t.ex. i form av vävar och helisolerade väggar införs.
- Bättre odlingsteknik, t.ex. exaktare växtnäringsstyrning, ger ökade skördar och därmed bättre utbyte av tillförd energi.
- Nya kulturer med lägre energibehov provas som t.ex. hallon och björnbär.
- Kultur väljs efter säsong så att mer värmekrävande kulturer odlas under sommarhalvåret.

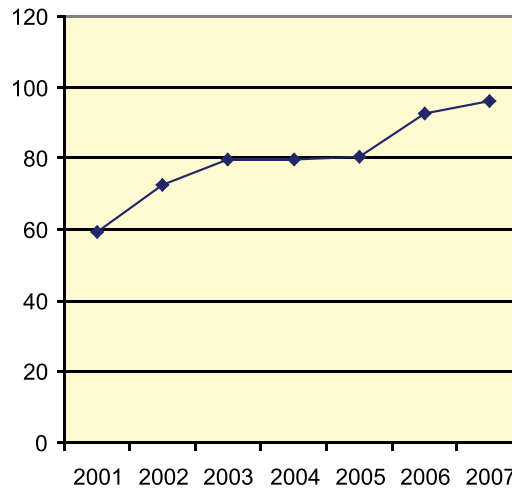
Gemensam lagstiftning

För att stärka konsumenternas förtroende för ekologiska produkter och undvika att produkter felaktigt marknadsförs som ekologiska har EU skapat en gemensam lagstiftning för ekologisk produktion, rådets förordning (EG) 834/2007. I EU:s regler finns dels allmänna regler om karenstider vid omläggning, växtföljd, växtnäringsstillförsel och växtskydd och dels listor över tillåtna gödsel-, jordförbättrings- och växtskyddsmedel.

Ekologisk växthusodling ökar

Den KRAV-godkända växthusodlingen var 2007 96 000 m². Det motsvarar ca 3 % av den totala växthusarealen (2005: 3 372 319 m²). För ätbara växthusprodukter är andelen ekologisk odling större, ca 7 %.

Arealen var som störst 1999, närmare 100 000 m², men den minskade sedan kraftigt 2000–2001 då arealen av tomat, gurka och blomsterlök sjönk. Från och med 2002 ökade arealen återigen och var 2007 nästan i nivå med arealen 1999, se figur 1. Det är framförallt odlingen av örtkryddor i kruka som har ökat kraftigt medan arealerna av tomat och gurka legat mer konstant. Under 2007 hade drygt 100 företag KRAV-godkänd växthusodling.

Figur 1. Utvecklingen av KRAV-godkänd växthusareal 2001–2007. Källa: www.krav.se

Det har hitintills varit få företag som lagt om från konventionell till ekologisk produktion i växthus. Många ekologiska växthusodlingar har växt fram hos redan ekologiska lantbrukare som odlar grönsaker på friland för lokal försäljning och ofta med egen gårdsbutik.

En växthusodling ger möjlighet att förlänga säsongen och erbjuda kunderna ett mycket större och mer intressant sortiment.

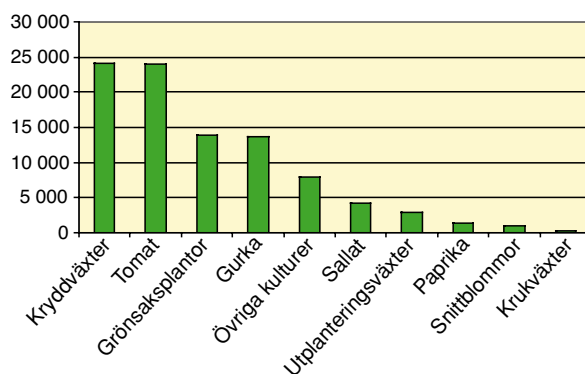
Många företag är små men med ett stort och varierat sortiment. Foto: Christina Winter

Örtkryddor är en populär kultur. Foto: Johan Ascard

timent där speciellt tomater är mycket efterfrågat av konsumenterna. Ett undantag har varit odlingen av kryddor i krukorna där stora enheter med konventionell produktion har lagts om.

Den ekologiska växthusodlingen är spridd över hela Sverige men tomat- och gurkodlingen har en tyngdpunkt i mellersta Sverige.

Figur 2. Fördelningen av olika kulturer i ekologisk växthusodling 2007. I "Övriga växthuskulturer" finns också arealer där flera olika kulturer t.ex. tomat och gurka, odlas i samma växthus eller avdelning.

Kryddväxter och tomat stora kulturer

Kryddväxter och tomater är numera de största kulturerna i ekologisk växthusodling, se figur 2. Stora kulturer är också gurka och grönsaksplantor för vidare kultur på friland. Huvuddelen av företagen är små, 2007 hade cirka 60 % av företagen under 500 m² växthusyta. Ofta är tomat huvudgrödan men man odlar då även andra grödor som komplement: gurka, paprika, sallat och kryddväxter. Försäljningen sker till lokala butiker och hemma på gården.

Ett större specialiserat företag med gurkodling finns i Östergötland med försäljning till grossist. Odlingen av örtkryddor bedrivs främst i stora anläggningar men det finns ett ökat intresse hos mindre odlare för denna produktion.

Jämfört med 2006 minskar antalet företag som har mindre än 1 000 m² och andelen företag med mer än 1 000 m² ökar.

Efterfrågade produkter

De senaste åren har efterfrågan på ekologiska och lokala produkter ökat starkt. Försäljningen av ekologiska produkter ökade under 2006 med 7–17 % hos de stora dagligvarukedjorna. Ökningen har fortsatt under 2007 och en av kedjorna redovisar en ökning på 27 %.

Ekologiska frukter och grönsaker var den produktkategori som växte snabbast under 2006. Samtidigt har nya försäljningsformer etablerats i form av prenumeraionslådor. Detta medför en ökad efterfrågan på växthusgrönsaker som tomat och gurka då de är förväntade delar i grönsakssortimentet. Samtidigt finns en ökad efterfrågan på mer ovanliga och smakrika produkter från växthusodling som olika slags sallater och örtkryddor, både i krukorna och som skott och blad.

Den ekologiska växthusodlingen ökar i flera länder i Europa som Holland, Danmark och Spanien. Under hela året finns importerade ekologiska växthusgrönsaker i butikerna, bl.a. från Spanien, Italien och Holland. I Danmark är den ekologiska arealen av tomat något större än i Sverige 25 400 m², och för gurka betydligt större, 26 200 m² (2006).

Mer att läsa

SCB Trädgårdsproduktion 2005 JO 33 SM 0601
Växande Marknad, 2007. Ekologiska lantbrukarna.
www.ekolantbruk.se

Du kan få goda råd

Text: Carin Bunnvik, Jordbruksverket

Vill du ha mer rådgivning och utbildning? Du kan få råd hos länsstyrelsen eller hos en privat rådgivare som till exempel Hushållningssällskapet om hur du bäst ställer om din odling. Rådgivaren kan hjälpa dig göra en omställningsplan och en ekonomisk beräkning av konsekvenserna av omställningen. Ibland ordnar rådgivarna också kurser och studiebesök. Du kan ringa din länsstyrelse för att få information om aktuella aktiviteter i ditt län.

Jordbruksverkets rådgivare

Jordbruksverket har sex regionalt placerade rådgivare som arbetar med frågor om ekologisk produktion. Rådgivarna stödjer den ekologiska rådgivningen på olika sätt. De tar fram underlag för rådgivare och rådgivningsmaterial, initierar forskning och tillämpade försök och för ut forskningsresultat. De förmedlar också internationella resultat, fortbildar rådgivare samt utgör en länk mellan rådgivare och Jordbruksverket centralt.

Rådgivarna har egna specialområden. Inom ämnesområdet ekologisk trädgårdsodling finns två regionalt placerade rådgivare:

Christina Winter i Uppsala,
tfn 018-69 68 230,
christina.winter@jordbruksverket.se

Johan Ascard i Alnarp,
tfn 040-41 52 87,
johan.ascard@jordbruksverket.se

Landsbygdsprogrammet ger eko

Om du vill ge råd till eller utbilda odlare om ekologisk produktion kan du söka pengar till dina aktiviteter. Sök pengar från landsbygdsprogrammets projektstöd via länsstyrelsen.

Ekologisk produktion är ett sätt att gynna flera av Sveriges miljömål. Därför finns pengar för rådgivning om ekologisk produktion i landsbygdsprogrammet. I landsbygdsprogrammet finns även pengar för rådgivning och utbildning om landsbygdsutveckling och företagsutveckling. Nya företag med ekologisk produktion kan också få annat projektstöd och företagsstöd. Till exempel för förädling av ekologiska produkter. Det kan skapa förutsättningar för nya företag på landsbygden och stödja marknadstillgången av mat med mervärde.

Andra kontakter för rådgivning

Ekologiska Lantbrukarna www.ekolantbruk.se
Biodynamiska föreningen www.biodynamisk.se
EPOK (Centrum för ekologisk produktion och konsumtion),
SLU www.epok.slu.se
Länsstyrelserna www.lansstyrelsen.se
Hushållningssällskapen www.hush.se

Studiebesök hemma hos Marcus Söderlind. Foto: Magnus Nordgren

Kontrollera och certifiera din ekologiska produktion

Text: Christina Winter, Jordbruksverket

EU har gemensamma regler för att skydda begreppet ekologiskt. Reglerna styr när produkter får märkas och säljas som ekologiska. Om du certifierar din produktion kan du sälja dina produkter som ekologiska.

Kontrollorgan godkänner

För att din produktion ska bli certifierad måste den kontrolleras av ett oberoende kontrollorgan. Du har då ett avtal med ett sådant kontrollorgan där du förbinder dig att följa reglerna och att ta emot kontrollbesök. När de godkänner din produktion får du ett certifikat och har rätt att märka dina produkter som ekologiska.

Det finns tre kontrollorgan för ekologisk produktion i Sverige: SMAK, Aranea Certifiering och HS Certifiering. Dessutom finns Valiguard, som kontrollerar förädlade livsmedel och importerade produkter.

Gemensamma regler

Du certifierar din produktion enligt EU-reglerna, som är en grundnivå för att du ska få sälja dina produkter som ekologiska. Du får då använda EU-märket på dina produkter.

Som ett tillägg kan du välja att också certifiera din produktion enligt KRAV:s eller Demeterförbundets regler. I så fall får du också använda deras märken på dina produkter.

Det är obligatoriskt att märka ekologiska produkter med EU-märket. Du kan använda KRAV:s eller Demeterförbundets märke ändå, men i så fall tillsammans med EU-märket. Mer information om EU-märket hittar du på Livsmedelsverkets webbplats.

EU-märket för ekologisk produktion

Under omställningstiden

Det tar tid att ställa om till certifierad produktion. Normalt är det en omställningstid för marken på två år när du börjar odla ekologiskt. Under omställningstiden odlar du enligt reglerna men får inte marknadsföra produkterna som ekologiska. Din produktion ska kontrolleras av kontrollorganet redan under omställningstiden. Om du bygger växthus på redan godkänd åkermark behövs ingen omställningstid.

Det finns två undantag för när du kan få sälja dina produkter som ekologiska redan första året. Det första fallet är om du bygger växthuset på åkermark som skötts enligt

reglerna för ekologisk produktion, till exempel om marken har haft miljöersättning för ekologisk produktion. Då kan omställningstiden få räknas i efterskott.

Det andra fallet är när du odlar i bäddar, kärl eller krukor som är helt avgränsade från markjorden. Kontakta ditt kontrollorgan för mer information.

Om du inte klarar kontrollen

Din produktion kontrolleras minst en gång om året av kontrollorganet. Om det vid kontrollen visar sig att du inte uppfyller alla villkor så är det kontrollorganet som bestämmer vad som händer. Fel av liten betydelse kan ge dig en anmärkning. Om felet är allvarigare kan följden bli att du inte får sälja de produkter som berörs som ekologiska. Om felet påverkar din produktion även kommande år kan kontrollorganet också bestämma att du måste gå igenom en ny omställningsperiod innan du får tillbaka rätten att sälja dina produkter som ekologiska.

Miljöersättning

Du kan inte för miljöersättning för ekologisk odling i växthus.

Mer information

Jordbruksverket: www.jordbruksverket.se

Aranea Certifiering: www.aranea.se

HS Certifiering: www.hscertifiering.se

SMAK: www.smak.se

Valiguard: valiguard.com

KRAV: www.krav.se

Demeterförbundet: www.demeter.se

Livsmedelsverket: www.slv.se

Andra upplagan september 2010
Broschyren är en del i kurspärmen "Ekologisk odling i växthus" 2007/2008.

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden